

Biežāk uzdotie jautājumi par ģenētisko izmeklējumu rezultātiem

Ja gēna defekts izmeklējumā nav atklāts, vai varu būt droša, ka nenaslimšu ar krūts vēzi?

Vairāk nekā pusē pārmantoto audzēju gadījumu līdž šim nav atklāti konkrēti gēnu defekti. Pašreiz zināmo gēnu defektu neesamība nekādā ziņā neizslēdz pārmantotā audzēja diagnozi, un šajos gadījumos noteicošā loma ir informācijai par citu ģimenes locekļu saslimšanu ar ļaundabīgiem audzējiem.

Ja gēna defekts izmeklējumā tiks atklāts, vai tas nozīmē, ka man ir vēzis?

Ģenētiskais izmeklējums nenosaka vēža esamību organismā, bet pārbauda ar krūts vēža attīstību saistītus gēnus. Gēna defekta gadījumā personai ir ļoti augsts risks dzīves laikā saslimt ar vēzi.

Man ģenētiskā izmeklējumā tika konstatēts, ka krūts vēzis ir pārmantots. Vai tas nozīmē, ka es varu būt šīs vēža šūnas nodevusi savai meitai?

Bērni no saviem vecākiem nevar pārmantot vēža šūnas, bet tikai gēnu defektus jeb mutācijas, kas ļoti paaugstina risku dzīves laikā saslimt ar vēzi. Vairāk, ka bērni pārmantos gēnu defektu no saviem vecākiem, ir 50%.

Kādos gadījumos nepieciešama speciālista konsultācija?

- Vismaz 1 asinsradnieks saslimis ar krūts vēzi jaunāks par 50 gadiem;
- Vismaz 1 asinsradnieks saslimis ar olnīcu vēzi jebkurā vecumā;
- Ģimenē konstatēts krūts vēzis vīrietim.

Kur vērsties pēc palīdzības?

Pārmantotā vēža konsultatīvais kabinets atrodas:

- Daugavpili, Viestura ielā 5, Centra poliklīnikā, 403. A kabinetā (4. stāvs).

Aptaujas aizpildīšanai un **bezmaksas** konsultācijām pieteikties pa tālruni: +371 65405195 darba dienās no plkst. 11:00 līdz plkst. 13:00.

- Paula Stradiņa Klīniskās universitātes slimnīcas 24. korpusā, 3. stāvā, Pilsoņu ielā 13, Rīgā.

Konsultācijām un ģenētiskajiem izmeklējumiem pieteikties pa tālruni: +371 67069974.

- Informācija pieejama arī Rīgas Stradiņa Universitātes Onkoloģijas institūta mājas lapā: www.parmantotaisvezis.lv

Ja kādam no Jūsu asinsradniekiem (mātei, tēvam, māsām, brāļiem, bērniem, tantēm, onkuļiem, vecvecākiem) ir bijuši ļaundabīgi audzēji un ir aizdomas par to pārmantošanu, aizpildiet bukletam pievienoto aptaujas anketu, veiciet ģenētiskās analīzes.

Šo projektu finansē Eiropas Savienība
This project is funded by the European Union.

Šis buklets ir tapis Eiropas kaimiņattiecību un partnerības instrumenta Latvijas, Lietuvas un Baltkrievijas pārobežu sadarbības programmas projekta Nr. LLB-1-090 „Krūts vēža mūsdienīgu apzināšanas, profilakses, agrīnas diagnostikas un ārstēšanas pasākumu attīstība Latvijas, Lietuvas un Baltkrievijas pārobežā” ietvaros. Šī programma ir Baltijas jūras reģiona INTERREG III B Kaimiņattiecību programmas III A Dienvidu prioritātes turpinājums 2007. – 2013. gadam. Vispārējais Programmas stratēģiskais mērķis ir veicināt Latvijas, Lietuvas un Baltkrievijas robežu reģionu teritoriālo kohēziju, nodrošināt augsta līmeņa vides aizsardzību un ekonomisko un sociālo labklājību, kā arī veicināt starpkultūru dialogu un kultūras daudzveidību.

Programma aptver Latgales reģionu Latvijā, Panevežes, Utenas, Vilņas, Alītas un Kaunas apgabalu Lietuvā, kā arī Vitebskas, Mogilevas, Minskas un Grodņas apgabalu Baltkrievijā. Kā Programmas Kopīgā vadības iestāde darbojas Lietuvas Republikas Iekšlietu ministrija. Programmas oficiālā interneta vietne ir www.enpi-cbc.eu

Eiropas Savienību veido 27 dalībvalstis, kas nolemtas pakāpeniski apvienot savu kompetenci, resursus un likteņus. Piecdesmit gadus ilga paplašināšanās perioda laikā tās ir kopīgiem spēkiem izveidojušas stabilitātes, demokrātijas un ilgtspējīgas attīstības zonu, vienlaikus saglabājot kultūru daudzveidību, toleranci un personiskās brīvības. Eiropas Savienība labprāt dalās savos sasniegumos un vērtībās ar valstīm un cilvēkiem aiz ES robežām.

Par šīs publikācijas saturu ir pilnībā atbildīga biedrība „Latvijas pārmantotā vēža biedrība”, un tas nevar tikt izmantots, lai atspoguļotu Eiropas Savienības uzskatus.

Krūts vēzi var paredzēt un novērst

Viens no efektīvākajiem risinājumiem, lai audzēju diagnosticētu agrīnā stadijā vai arī mēģinātu novērst tā attīstību vispār, ir to personu apzināšana, kurām ir paaugstināts risks saslimt ar krūts vēzi.

Viena no šādām riska grupām ir ģimenes ar pārmantotiem audzējiem.

Kas ir krūts vēzis?

Krūts vēzis ir biežākais ļaundabīgais audzējs sievietēm Latvijā. Risks saslimt ar krūts vēzi ir katrai devītajai sievietei valstī. Vēzis sākas, kad piena dziedzera šūnas dažādu iemeslu dēļ sāk strauji un nepareizi dalīties, ieaugot blakus audos un izplatoties pa ķermeni. Ir ļoti svarīgi atklāt krūts vēzi savlaicīgi – 90% gadījumu, diagnosticējot to agrīnā stadijā, iespējams saglabāt krūti un dzīves kvalitāti.

Kas ir pārmantots krūts vēzis?

Aptuveni 15% no visiem krūts ļaundabīgiem audzējiem ir pārmantoti. Tas nozīmē, ka audzēja attīstību nosaka noteikti gēnu defekti jeb mutācijas, kas tiek pārmantotas no paaudzes paaudzē. Varbūtība, ka bērni pārmantos slimību no saviem vecākiem, ir 50%. Gēnu izmaiņu gadījumā risks dzīves laikā saslimt ar vēzi ir no 5 līdz 15 reizēm augstāks.

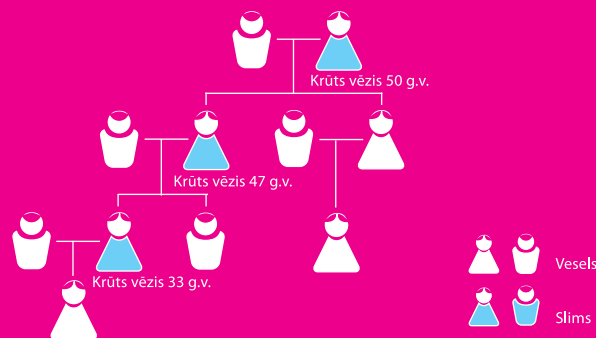
Cik bieži pārmantoti audzēji ir Latvijā?

Latvijā pārmantoti ir vismaz 6% no visiem krūts vēža gadījumiem.

Kā noteikt, vai audzējs ir pārmantots?

Lai noskaidrotu, vai konkrētajā gadījumā krūts ļaundabīgais audzējs varētu būt pārmantots, vispirms nepieciešams zināt, vai kādam no tuviem asinsradiniekiem (mātei, tēvam, māsām, brāļiem, bērniem, tantēm, onkuļiem, vecvecākiem) ir bijuši ļaundabīgi audzēji. Ja vismaz trīs tuviem asinsradiniekiem ir bijis krūts un/vai olnīcu vēzis, tad ar lielāku varbūtību var teikt, ka šie audzēji ir pārmantoti.

Bieži vien cilvēkiem trūkst precīzas informācijas, ar kādām slimībām slimojuši viņu radinieki, turklāt ģimene nav liela. Tāpēc aizdomas par pārmantotu krūts – olnīcu vēzi tiek izteiktas gadījumā, ja saslimuši ir vismaz divi asinsradinieki.

Piemērs Nr.1: Vecmātei, mātei un meitai konstatēts krūts vēzis – pārmantots krūts vēzis. Paaugstināts risks veselajām asinsradniecēm. *Sk. attēlu.*

Piemērs Nr.2: Mātei olnīcu vēzis ir konstatēts 60 gadu vecumā, bet viņas meitai krūts audzējs attīstījies 50 gados – ir pamatotas aizdomas par pārmantotu krūts – olnīcu vēzi.

Tomēr pārmantota vēža diagnozi apstiprināt var tikai ģenētiskie izmeklējumi, kuri pārbauda noteiktu gēnu defektus. Tā Latvijā 50% gadījumu pārmantots krūts un olnīcu vēzis ģenētiskos izmeklējumos tiek atklāts sievietēm, kuru ģimenes vēža vēsture neatbilst iepriekš aprakstītajiem kritērijiem.

Kas ir gēnu defekti jeb mutācijas?

Gēni nosaka katra cilvēka raksturīgās iezīmes, piemēram, matu un acu krāsu, auguma īpatnības un daudzas citas pazīmes, kā arī noslieci saslimt ar to vai citu slimību. Zinātnieki atklāj arvien jaunus gēnu defektus jeb mutācijas, kas ir saistītas ar ļaundabīgu audzēju attīstību.

Pārmantotā krūts vēža attīstību nosaka mutācijas tā sauktajos BRCA1 un BRCA2 gēnos, kas normāli organismā darbojas kā audzēju nomācēģēni.

Mutācijas šajos gēnos ir saistītas ar ievērojami paaugstinātu krūts un olnīcu vēža risku: mutāciju nēsātājam risks dzīves laikā saslimt ar krūts vēzi sasniedz 85%, risks dzīves laikā saslimt ar olnīcu vēzi – līdz 60%.

Kā notiek ģenētiskie izmeklējumi?

Pirms asins parauga paņemšanas ģenētiskiem izmeklējumiem, apmācīts mediķis precīzēs Jūsu ģimenes onkoloģisko vēsturi. Tāpēc pirms speciālista apmeklējuma svarīgi iegūt pēc iespējas precīzākus datus par to, ar kādiem ļaundabīgiem audzējiem slimojuši Jūsu asinsradinieki – vecāki, māsa, brāļi, bērni, tantes, onkuļi, brālēni, māsiņas, vecvecāki).

Pēc tam pacientam tiek paņemti apmēram 6 ml venozās asinis. Asins paraugi tiek transportēti uz specializētu laboratoriju, kur asinis tiek īpaši sagatavotas gēnu pārbaudei. Pēc 1 – 2 mēnešiem Jūs saņemsiet rakstisku izmeklējuma rezultātu.

Ko pacientam un ģimenei dod zināšanas par to, ka ļaundabīgie audzēji pārmantojas no paaudzes paaudzē, un kā tās var izmantot, lai uzlabotu onkoloģisko slimību ārstēšanas rezultātus?

Ja kādam pacientam tiek konstatēts, ka audzējs ir pārmantots:

- Paša pacienta ārstēšanā jāņem vērā pārmantotiem audzējiem raksturīgas īpatnības. Jāpielieto citas zāles un citas operācijas. Tas var būtiski ietekmēt ārstēšanas rezultātus.
- Pacienta veselajiem asinsradiniekiem iespējams piedāvāt gēnu defektu izmeklējumus un profilaktisko pasākumu programmas, lai iespējamo ļaundabīgo audzēju atklātu pēc iespējas agrīnā stadijā vai novērstu tā attīstību vispār.

Izvēloties pārbaudītas pārmantotā vēža profilakses metodes, paaugstināta riska personas var novērst ļaundabīgā audzēja attīstību vai būtiski uzlabot tā ārstēšanas rezultātus.